



## Van praten over het kind naar communiceren met het kind

Een kind komt zelden met een hulpvraag naar een hulpverlener. De vraag komt uit de omgeving, meestal van ouders of via school. Het kind heeft zelf echter ook een motivatie. Het kind heeft meestal veel eerder door, dat er iets aan de hand is. Die eigen motivatie van het kind zou de kern van de hulp moeten zijn. Daarvoor is noodzakelijk als therapeut goed te communiceren met een kind om te ontdekken wat er in het kind omgaat.

**AUTEUR:** Martine Delfos

### **Niet praten over het kind of de jongere...**

Het is gemakkelijk om met een kind te praten. Jammer genoeg is het ook gemakkelijk om over het kind te praten. Met dat laatste raak je zonder het in de gaten te hebben het kind kwijt en hoor je niet wat er aan de hand is en wat een kind nodig heeft.

Tim is een jaar geleden bij me geweest. Hij is negen jaar, maar gaat nauwelijks meer naar school. Doodop is hij. De overgang naar speciaal onderwijs is ook niet behulpzaam geweest. Hij kruipt steeds dieper in zijn schulp. Om hem heen raken de leerkrachten geërgerd, omdat ze niet tot hem kunnen doordringen. Deze houding maakt dat Tim nog stiller wordt. Zijn moeder kent me en wil graag dat Tim met mij praat. Dat gebeurt. Het is een uitstekend gesprek. Ik spreek altijd met het kind en nooit over het kind met volwassene als het kind erbij is. Tim en ik ontrafelen waar zijn vermoeidheid vandaan komt. Heel specifiek wat er met de verschillende vakken aan de hand is. We komen tot de ontdekking dat hij met weinig handgrepen naar het regulier onderwijs kan gaan vlak bij zijn huis. Zo kan hij vriendjes maken. En zo gebeurt het. Tim ontwikkelt zich snel en voorspoedig.

Ondertussen ga ik met een ander familielid aan de gang en wordt duidelijk dat er relatie-therapie nodig is.

Driekwart jaar later zegt de moeder dat Tim weer met mij wil praten, en dat wordt afgesproken. Bij de deur kijkt hij al glimlachend, want hij voorspelt – terecht – wat er gaat gebeuren. Ik zeg lachend: “Zo, dat gaat goed, wat ben je veel groter geworden.” Hij lacht trots. Hij is met zijn moeder gekomen.

We gaan met z'n drieën zitten en ik zeg tegen Tim: “Jij wilde met me praten?” “Nee,” zegt Tim, “zij”, – naar zijn moeder wijzend – “wilde dat.” “Nou,” zeg ik, “we kunnen moeilijk samen een gesprek voeren wat zij wil, maar ik ben wel benieuwd. Hoe gaat het met school?” “Goed,” zegt hij. “Hoe vaak ga je nu?” “Iedere dag.” “De hele dag?” “Nee, tot twaalf uur.” “Hé, waarom tot twaalf uur?” “’s Middags heb ik geen zin, dan is het saai,” antwoordt Tim.

### **...maar praten met het kind of de jongere**

Tim en ik hebben zijn moeder even weggestuurd. Omdat ik Tim schuin naar zijn moeder zag kijken, hebben we uitgezocht wat er aan de hand was. Alleen ‘saai’ was te zwak uitgedrukt. Tim kon slecht uit zijn bed komen, vaak op maandag en dan kreeg hij zichzelf soms niet naar school, met een slecht humeur en soms moest hij huilen. Zijn moeder had geïnterpreteerd dat het hem te veel was. Maar dieper sprekend met hem bleek de reden te zijn dat Tim erg veel vervelende gedachten had, en leed onder de ruzies van zijn ouders en de dreiging van de scheiding die steeds uitgesproken werd. Omdat ik met de ouders al eerder had afgesproken dat zij in relatietherapie zouden gaan, maar deze afspraak even op zich liet wachten, haalden we de moeder erbij en vertelden haar de inhoud van het gesprek tussen Tim en mij.

*“We zijn uitgepraat. Tim kan niet goed slapen omdat hij nare gedachten heeft over jullie ruzies.*

*‘s Middags zijn er makkelijke vakken op school en dan gaat hij piekeren, dus hij wil dan liever hard drummen thuis. Daar moeten we wat aan doen. Jullie relatie en ruzies. Dan kan hij weer naar school.”*



Het gesprek heeft geen twintig minuten geduurd. Het eerste gesprek waar we samen uitpuzzelden waarom hij zo moe werd van school, duurde twee uur. Heel lang voor een kind van negen, maar hij wilde pas ophouden toen het helemaal duidelijk was, wat er met hem aan de hand was en hoe we dat gingen oplossen. Zijn ouders zaten erbij te luisteren. Deze keer was het gesprek kort, omdat het probleem niet bij hem lag. De eerste stap is dan hem niet in behandeling te nemen voor de ruzies die gewoon doorgaan tussen zijn ouders, maar daadwerkelijk iets aan de bron van zijn problemen te doen.

### Leggen van de bodem

Als je een kind in therapie neemt, moet het voor het kind goed zijn, en niet een toegeven aan ouders. Kinderen zijn zeer meegevend aan volwassenen, want ze weten dat ze afhankelijk zijn van die volwassenen. En ze weten dat door mee te geven ze de volwassene helpen sterker te worden; soms duurt het hun hele jeugd om hun ouders te helpen.

Gespreksvoering met kinderen bestaat methodisch uit twee delen.

Het eerste en belangrijkste deel is de houding die je als therapeut aanneemt. Dat moet er een zijn van respect en bescheidenheid. Vriendelijkheid die leidt tot oprecht contact.

De gesprekstechnieken vormen het tweede deel. Nuttig en zinvol, maar pas werkbaar op de bodem van een goede houding, anders is het een

huis bouwen op een moeras. De grond moet stevig zijn. Vaak denken mensen dat het tijd kost om die grond te verstevigen. Een stevige grond is net zo snel gelegd als een onstabiele. Met de juiste houding, is er snel contact te leggen en zijn de gesprekspartners oprecht op elkaar gericht. Zoals het omgekeerde ook waar is: bij onoprechtheid en de op zichzelf gerichte houding van de hulpverlener, is de bodem meteen onstabiel. Het zal dan veel moeite kosten om deze weer in orde te krijgen. En hij wordt nooit zo sterk als wanneer het begin goed is. Dat betekent niet dat de hulpverlener perfect moet zijn, maar wel dat de houding goed en oprecht is, en dat de therapeut uitgebreid metacommunicatie inzet om het gesprek goed te laten verlopen.

### Respect en bescheidenheid

*The most powerful weapon in empowering the child is adult modesty.*

*Het meest krachtige wapen in het weerbaar maken van kinderen is de bescheidenheid van de volwassene* (Delfos, lezing voor de YMCW, tien jaar viering van het Verdrag van de Rechten van het Kind, Helsinki, 1999).

Ik zeg vaak dat de 'oma-houding' in feite naar voren gehaald moet worden, want een oma of opa heeft in het algemeen een veel rustigere houding. Hun ervaring doet hen niet zo gauw schrikken van wat een kind doet of zegt, en ze hebben vaak meer geduld in het proces van groei, ontwikkeling en verandering.

Het eerste en belangrijkste deel is de houding die je als therapeut aanneemt, deze moet er een zijn van respect en bescheidenheid. Vriendelijkheid die leidt tot oprecht contact

Oma staat in de keuken, het is een verjaardag. Heleentje van vier komt de keuken in. "Wat wil je drinken?", vraagt oma. "Niets", antwoordt Heleentje. "Oh ja," zegt oma, "papa zei dat je niets lust." "Ja," zegt Heleentje. Oma tilt Heleentje op het aanrecht. "Je moet weten," zegt oma, "dat ik weet dat dat niet klopt, maar ik begrijp het niet. En je weet hoe het met oma gaat, als ze het niet begrijpt, gaat ze door totdat ze het begrijpt. Je hebt er vast een goede reden voor." "Dan moet ik plassen", antwoordt Heleentje prompt. "En wat is er tegen plassen?", vraagt oma verbaasd. "Dan moet ik stoppen met spelen." "Je hebt gelijk!", roept oma uit. "Maar je hebt pech. Alle celletjes van je lichaam hebben vocht nodig, anders drogen ze uit. En als je leeft komen er ook nog stoffen binnen en maak je te veel stoffen die allemaal weggespoeld moeten worden. Kijk," zegt oma naar de gootsteen wijzend, "daar ligt iets en nu spoel ik het met water weg." Heleentje buigt geïnteresseerd naar de gootsteen, wijst naar de afvoer en vraagt: "Is dat het plasgaatje van de aanrecht?" "Ja", zegt oma en tilt Heleentje op de grond. Heleentje loopt de keuken uit. Oma zegt niets. Als moeder had ze waarschijnlijk meteen gezegd: "Gaan we nu wat drinken?", maar oma's weten dat kinderen tijd nodig hebben. Na een half uur huppelt Heleentje de keuken weer in en zegt: "Even de celletjes besproeien!" Het is nogal een beslissing die ze moest nemen. Ze had het mooi uitgedokterd: drinken-plassen-stoppen met spelen. Als oma dingen zegt die hout snijden, dan heeft ze tijd nodig om haar mening aan te passen en daarmee ook haar gedrag.

### Innerlijke wijsheid

Kinderen weten dingen zonder dat ze altijd in staat zijn om dat in woorden uit te drukken; ze beschikken over een *innerlijke wijsheid*. Een indrukwekkend voorbeeld hiervan geven Wilkins, Fleischmann en Howard (1940).

Een jongetje had een grote behoefte aan zout en stelde alles in het werk om zout te bemachtigen. Het kind likte het zout van crackers. Hoe de ouders het zout ook wegstopten, het kind klom, zocht en at al het zout dat het vond. Op drieën-halfjarige leeftijd werd het kind opgenomen in het ziekenhuis en kreeg een standaard eten met normale zoutconsumptie. Er werd geen gehoor gegeven aan zijn wens zout te eten.

Na zeven dagen stierf hij. Het post-mortem-onderzoek wees uit dat het kind een afwijking had (ziekte van Addison), waardoor het uitwendig zout tot zich moest nemen anders zou het sterven, wat ook de doodsoorzaak werd. Het had zichzelf tot aan het ziekenhuis in leven weten te houden door extra zout tot zich te nemen, tegen de zogenaamde wijsheid van de mensen om hem heen in. De innerlijke wijsheid van zijn lichaam gaf hem het noodzakelijke gedrag in.

Het serieus nemen, respect hebben voor de kennis van je cliënt en bescheidenheid over je eigen kennis, helpt mensen enorm, kinderen ook, om hun kennis te delen. Dat willen ze graag. Ze willen zelf ook uit de problemen komen. Het kind is daarom ook je beste bondgenoot in het gesprek. Niet de ouder. Als je met de ouder over het kind praat, word je gemakkelijk een bondgenoot van de ouder en zal het kind zich aanpassen aan wensen van de volwassenen en zich niet zo gemakkelijk openen om te delen wat er echt in hem omgaat.

Het gaat er bij kinderen om – hetzelfde geldt voor jongeren en voor volwassenen – om hen op hun gemak te stellen zodat ze bij hun wijsheid kunnen komen. Pas als het contact – de bodem – gelegd is kan men beginnen met bouwen in de gesprekken met kinderen, maar ook hier geldt voor jongeren en volwassenen hetzelfde.



### Leeftijdgewijs communiceren

Er zijn regels te benoemen voor leeftijdgewijze gespreksvoering, denk aan: metacommunicatie, vorm, verbale en non-verbale aspect, vraagtechnieken en motivatie (Delfos, 2017a; 2017b). Ik doel hier op de mentale leeftijd. Het is bijvoorbeeld heel prettig om te weten dat je kinderen tussen vier en zes jaar niet moet bevragen op 'tijd', maar juist 'ruimtelijk'. Dus niet: Wanneer was dat?, maar: Waar was dat? Het is fijn om die technieken te kennen, maar belangrijker is dat als je een fout maakt je over de juiste attitude beschikt om die te herstellen. Je vraagt al snel als er iets ernstigs is gebeurd: Wanneer? Het beduusde gezicht van de vijfjarige maakt je duidelijk dat je een fout maakt in je gesprekstechniek. En dan gaat het erom dat je je hoofd kunt buigen en je je verontschuldigen kunt aanbieden.

Wanneer kinderen in hun jeugd de kans krijgen zich te uiten, wordt hen als volwassene een hoop ellende bespaard: *Had er vroeger maar iemand naar me geluisterd!*

### Referenties

- Delfos, M. (2017a). *Luister je wel naar mij? Gespreksvoering met kinderen tussen vier en twaalf jaar* (18e dr.). Amsterdam: SWP.
- Delfos, M. (2017b). *Ik heb ook wat te vertellen: Communiceren met pubers en adolescenten* (10e dr.). Amsterdam: SWP.
- Wilkins, L., Fleischmann, W., & Howard, J. E. (1940). Macrogenitosomia precox associated with hyperplasia of the androgenic tissue of the adrenal and death from corticoadrenal insufficiency. *Endocrinology*, 26, 3, 385-395.

## Martine Delfos

Dr. Martine Delfos is biopsycholoog. Ze werkt als wetenschappelijk onderzoeker, therapeut en docent en publiceert veelvuldig op het gebied van de psychologie. Zij construeert theorieën en modellen over menselijk gedrag waarbij aandacht is voor de coherentie van een model en de praktische toepasbaarheid in het veld. [www.mdelfos.nl](http://www.mdelfos.nl)



De **ISVW**, Internationale School voor Wijsbegeerte, wil filosofie bevorderen en biedt daartoe cursussen, opleidingen en trainingen aan individuen en organisaties